

Fatih'in Entelektüel Portresi: Merakları, Kitapları ve Kütüphaneleri

İsmail E. Erünsal

İstanbul, Timaş Yayınları, 2023, 128 sayfa, ISBN: 978-605-08-4741-3.

Ahmet Faruk FİYAZ*

Yazar İsmail E. Erünsal, 1968'de İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünü, 1969'da da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdikten sonra Edinburgh Üniversitesinde Tacizade Cafer Çelebi üzerine yazdığı tezle doktorasını tamamlamıştır. İstanbul ve Marmara Üniversitelerinde uzun yıllar hocalık yapmanın yanında birçok farklı akademik kurumda idareci, yönetim kurulu üyeliği ve bilim kurulu üyeliği yapmıştır. Yazıp yolladığı makaleler, önde gelen akademi dergilerinde yayımlanmış, yazdığı kitaplar saygın ödüller kazanmıştır. Alanında yazılan hemen her eserde atıf yapılır olmuş ve eserleri başvuru eserleri arasında yerini almıştır.

Fatih'in Entelektüel Portresi, içindekiler bölümünün ardından ön söz ve yedi bölümden oluşmaktadır. Son bölüm olan yedinci bölümden sonra da notlar ve kaynakça kısımları okuyucuyu karşılamaktadır. Kitap, adından açıkça anlaşılacağı üzere Fatih Sultan Mehmet'in entelektüel biyografisini gözler önüne sermek, onun kültür ve ilim adamı yönünü öne çıkarmak amacıyla kaleme alınmıştır. Amaç ve içerik uyumlu olsa da, ek olarak güncel bazı tartışmalara girilmiş; konunun bağlamından çıkılmadan, cevap mahiyetinde göndermeler yapılmıştır.

Kitabın giriş hüviyetinde olan "Ön Söz" başlığı altında, Fatih Sultan Mehmet'in iyi bir asker, mahir bir devlet adamı ve idareci olmasından söz edilmektedir. Ayrıca eserde onun ilim ve kültür adamı kimliğinin ispatı ile bazı aykırı fikirlere cevap verileceği ifade edilmektedir. Eserin bu minvalde yazılmış bir makalenin

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih Anabilim Dalı, İstanbul, ahmetfaruk.fiyaz@stu.fsm.edu.tr

genişletilmiş hâliyle kitaplaştığı da belirtilmektedir.

“Bir Kùltür Adamının Doğuşu” başlıklı ilk bölümde, Fatih Sultan Mehmet’in İstanbul’u fethi hülyasının zihnine erken yaşlarda nakşedildiği ifade edilmektedir. Babası Sultan II. Murat’ın dönemine dair siyasi bilgiler verilmekte, Sultan Fatih’in İstanbul’u fethiyle birlikte İstanbul’u bir ilim ve kùltür şehri olarak tasavvur edip, bu doğrultuda attığı adımlardan bahsedilmektedir.

“Sultanın Âlimleri” başlıklı ikinci bölümde, Fatih Sultan Mehmet’in gerek şehzadelindeki eğitim sürecinde gerekse de padişah olduktan sonraki ilim hayatında, entelektüel birikimi için istifade ettiği hocalarından ve âlimlerden bahsedilmektedir. Burada özellikle edebiyata olan ilgisiyle divan sahibi şair ve ediplere olan taltiflerinden bahsedilmektedir. Ayrıca, tasavvufa olan ilgisiyle Sünni tasavvuf akımlarının yanında dönemde ses getiren Hurufilik gibi bazı marjinal akımlara da ilgi duyup öğretilerini merak ettiği ve önderini çağırıp dinlediği aktarılmaktadır. Ali Kuşçu gibi, dönemin önemli bilim adamlarından birini İstanbul’a davet edip paye verdiği, kütüphane ve medreseler inşa ettirdiği ki bunlar Ayasofya ve Sahn-ı Seman Medreseleridir, yine felsefe okuduğu ve bazı felsefi tartışmalar hakkında risale yazdırđıđı, daha sonra müzakere yaptırdığı anlatılmaktadır.

Padişahın şair merakı ve sevgisinin ele alındığı müstakil ikinci bölümün ardından “Şair Meclisinde Bir Şair Padişah” başlıklı üçüncü bölüm de aynı doğrultuda oluşturulmuştur. Bölümde Sultan’ın şairlere olan ilgisinin kuru bir ilgi olmadığı, kendisinin divan sahibi bir şair padişah olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Âşık Çelebi ve Latifi gibi dönemin önde gelen şairlerinin yanında, edebiyatı döneminin ötesinde olan, İran coğrafyasından da şair ve edipler de davet edip, onlarla bir arada vakit geçirdiği bilgisi verilmiştir.

“Fatih’in Saray Kütüphanesinde Bir Gezinti” başlıklı dördüncü bölümde, ilk etapta kütüphane ve medrese imarı konusunda ısrar ve iştahu takrir edilmiş, ardından saray kütüphanesinin detaylarına girilmiştir. Burada özellikle, arşivde var olan ve Sultan II. Bayezid döneminde hazırlanan saray kütüphanesinin basit katalog listesi kaynak gösterilip tahlili yapılmıştır. Bu listede var olan birçok eserin Sultan Mehmet döneminde edinildiğini aktaran yazar, bu durumun Fatih Sultan Mehmet’in kitap merakını gözler önüne serdiğini ve okuma alışkanlığı ile ilgi alanları hakkında da bilgi verdiğini söylemektedir. Listedeki bazı eserlerin birden çok sayıda olduğu, bazılarının da günümüzde var olmadığı gözükmemektedir. Listedeki bazı eserlerin birden çok sayıda olduğu, bazılarının da günümüzde var olmadığı gözükmemektedir. Listedeki bazı eserlerin birden çok sayıda olduğu, bazılarının da günümüzde var olmadığı gözükmemektedir. Listedeki bazı eserlerin birden çok sayıda olduğu, bazılarının da günümüzde var olmadığı gözükmemektedir. Listedeki bazı eserlerin birden çok sayıda olduğu, bazılarının da günümüzde var olmadığı gözükmemektedir.

Beřinci bölüm “Latince ve Grekçe Kitaplar Arasında” başlığını taşımaktadır. Fatih Sultan Mehmet’in çok dilli olmasına; özellikle Grekçe, Latince ve İtalyanca gibi dillere hâkimiyetine; yine bu dillerde yazılmış eserleri okuyor olmasına ve onların kùltürüne, tarihine olan ilgisine değinilmiştir. Alelade bir merak duygusundan ileri gelmeyen bu ilginin siyasi birtakım arka planlarının olduğu açıkça ifade edilmese de, bölümün içeriğinde Sultan’ın Truvalıların intikamını alması gibi nüansların aktarılması, Sultan’ın entelektüel

birikimini ve yabancı dillere hâkimiyetini bir gereklilik veya makamı hak ediş şeklinde gördüğü telakki edilebilir. Bölümün asıl mesajı, Sultan Mehmet'in Doğu kültürüne ve dillerine hâkimiyeti kadar Batı kültürüne ve dillerine de hâkim olduğu, dolayısıyla tam bir çift dünya münevveri ve gerçek bir entelektüel olduğudur. Yine bu bölümde, bir ara çokça tartışılan *Fatih'in çocukluk defteri* konusu da cevaplandırılmış ve defterin ona ait olduğuna dair kesin bir delilin olmadığı fikri ağır basmıştır. Çeşitli spekülasyonların sözde delili olan, Bizans soylularından Georgios Amirutes ile münasebetine, onun sunduğu risale ve çalışmalarla Hristiyanlığa dair merakı konusuna da bu bölümde değinilmiştir. Ayrıca Sultan'ın İskender'e olan ilgisi, antik kavimlere merakı, İlyada ve benzer eserleri okuması, madalyon ve portresini yaptırması, coğrafya eserleriyle haritalara ilgisi de bu bölümde aktarılan konular arasındadır.

Nispeten kısa olan son iki bölümden altıncı bölümün başlığı "Külliyedeki Kütüphane", yedinci ve son bölümün başlığı ise "Bitirirken"dir. Altıncı bölümde, Fatih Külliyesi ya da Sahn-ı Seman (Samaniye) içindeki kütüphaneden ve eserlerinden bahsedilmiştir. Bu bölüm esasen, Sultan Mehmet'in kütüphane inşa ve imarına yönelik isteğinin genel bağlamıyla gözler önüne serildiği bölümdür. Yedinci bölüm ise sonuç yerine kısa bir bitiş yazısını ihtiva etmektedir. Bu bölümün ardından okuyucuyu "Notlar" ve "Kaynakça" karşılamaktadır.

Fatih'in Entelektüel Portresi, Fatih Sultan Mehmet'in, dönemindeki diğer devletlerin hükümdarlarından ve haleflerinden ayrılan yönü olan entelektüel portresini kısa ve öz biçimde aktarmaktadır. Kitap; arşiv kaynakları, çağdaş eserler ve alana dair temel araştırma kaynakları kullanılarak hazırlanmıştır. Konuya dair bilgi ve değerlendirmeyi direkt sunmasının yanında etraflıca ele alması da eserin zikredilmesi gereken bir özelliğidir. Bazen tekrara giren hususlar olsa da, bunun konunun bağlamı için zaruri olduğu düşünülebilir. Her ne olursa olsun, eseri alana dair çalışmalar yapan araştırmacıların ya da ilgili okuyucuların incelemesi gerektiği kanaatindeyim.